

Tonko BARČOT
Državni arhiv u Dubrovniku
Arhivski-sabirni centar Korčula-Lastovo
tonko.barcot@dad.hr

UDK: 398:929(497.5)
Izvorni znanstveni rad
Original scientific paper
Primljeno: 2. listopada 2023.

IVAN ŽUVELA ŠABO I NJEGOV ETNOGRAFSKI ZAPIS IZ 1892.

SAŽETAK

U ovom tekstu otkriva se identitet autora jednog starijeg etnografskog zapisa nastalog na otoku Korčuli. Riječ je o rukopisu „Narodne pjesme junačke i žetelačke“ iz 1892., a koji se čuva u Arhivu Odsjeka za etnologiju Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu. Iako je u tom rukopisu autor potpisan kao „Ivan Žuvela, pravnik“, dosada ga se nije moglo točnije identificirati, iznesena je kriva pretpostavka, a čak se i spekuliralo da je riječ o pseudonimu. Istraživanjem dostupnih izvora i novinskih zapisa ipak se utvrdilo kako je zaista riječ o Velolučaninu Ivanu Žuveli iz grane Šabo, studentu prava koji je umro u svojoj 23-oj godini života, samo godinu dana po nastanku ovog rukopisa. Uz autora, u tekstu se detaljno progovara o rukopisu i njegovom iznimnom značaju za proučavanje nekadašnje svakodnevice, a posebno žetelačkih običaja na zapadnom dijelu otoka Korčule.

KLJUČNE RIJEČI: *Ivan Žuvela Šabo, Vela Luka, etnografija, junačke i žetelačke narodne pjesme, 19. stoljeće*

U potrazi za autorom

Iako se potpisao, nije nam se nimalo predstavio. Ispriječila se prevelika vremenska distanca. Ni najstariji stanovnici Vele Luke nisu mogli pretpostaviti tko bio mogao biti „Ivan Žuvela, pravnik“, pismen i obrazovan čovjek iz 19.

st. Pregledavajući stanja duša župe Vela Luka niti jedan od njegovih imenjaka i prezimenjaka, a riječ je o najbrojnijem prezimenu u Veloj Luci, nije bio pravnik. Kako se nikako nije moglo povezati ime i prezime sa zanimanjem, u jednom trenutku se nametnula pretpostavka kako je možda riječ i o pseudonimu.

U tom trenutku nije se moglo pretpostaviti da se radilo tek o studentu za kojim je bila tek jedna apsolvirana fakultetska godina. Na prvu se čini da pred sobom imamo mladog čovjeka koji se htio uzvisiti pred tajnikom Matice hrvatske, kojemu je poslao rukopis. No, studenti su se zaista u ono vrijeme tako i predstavljali/potpisivali.¹ Po završetku četverogodišnjeg studija i završnih ispita (rigoroza) oni su dobivali titulu „doktora prava“, koja nije imala znanstvenu kvalifikaciju već je označavala tek diplomiranog pravnika, ovlaštenog za obavljanje stručnih poslova u pravosuđu.

Kako se nije moglo točnije pretpostaviti kada je otprilike rođen, jedino za što se potpisnik ovog teksta mogao uhvatiti bili su kazivači, točnije njegov imenjak i prezimenjak iz grane „Treće“. Pretpostavljajući da je odabrao starije ljude iz neposredne okoline, svoju rodbinu, iznio je pretpostavku kako bi naš autor mogao biti također iz grane „Treće“ (Barčot 2019: 26). Iako se pretpostavka o rođaku potvrdila, naš Žuvela ipak nije bio iz te grane. Pokazat će se da je njegov djed Ivan, po kojemu je dobio ime kao najstariji sin, rodonačelnik jedne druge loze.

Obitelj Žuvela Šabo u Veloj Luci

Grana obitelji Šabo proizašla je iz obitelji Franka Žuvela Antunova (1750.-1819.), čiji su preci navodno nosili nadimak Gira.² Četiri njegova sina dobit će svoj zasebni nadimak koji će postati obiteljski – Gigoja, Gugli, Perac, Šabo, a od petog sina proizaći će čak četiri nadimka (Ćoro, Mede, Lese i Treće). Riječ je, dakle, o najbližem rodu Šabotovića.

Ivan Žuvela Marinov (1796.-1877.) bio je rodonačelnik loze Šabo. Svoju kuću je smjestio u podnožje Pinskog rata (danas kuća Severa Žuvela Šantreta). Njegova ostavina po smrti ukazuje na činjenicu da se intenzivno bavio poljoprivredom (u popisu pokretnina zabilježena je kamenica za ulje), ali i da

¹ Tako se jedan drugi „redoviti slušatelj prava“ u Zagrebu, godine 1891. u molbi za odgađanjem vojne službe potpisao kao „Đurađ Dević, pravnik“. Radilo se također o rođenom, nešto starijem Velolučaninu (1870.); HR-DADU-SCKL-527. Kotarsko poglavarstvo u Korčuli. Opći spisi, molba Jurja Devića, br. 4847/1891.

² Arhiv Župnog ureda sv. Josipa u Veloj Luci, Stanje duša župe Vela Luka 18.-20. st (kompilacija don Iva Oreba), rodoslovno stablo obitelji Žuvela (I.)

je imao izvjestan imetak. Između ostalog i ožbukano kuću u kojoj je živio, ali i još jednu i pol kuću te štalu u Veloj Luci. Poduži popis zemljišta (na Dugom podu, Radodmi, Zablacu...) ukazuje i na činjenicu da se ova obitelj pred neko vrijeme bila iselila iz Blata u Velu Luku. Imao je dosta vinove loze, za ono vrijeme velik broj maslina, nešto sijanica, između ostalih i nemale površine na Potoračju, u Bobovišćima, na Knežinskim lazima, u Dobrin docu i drugdje.³ U popisu svih nesiromašnih obitelji Vele Luke 1854. obvezanih za doprinos učiteljevoj plaći, njegova je obitelj bila navedena u I. kategoriji s najvećim iznosom doprinosa (Maričić 1993: 27).

Ivanov sin Franko Žuvela Šabo zvani Cula (1832.-1917.) ostvario je i izvjestan društveni status u Veloj Luci. Krajem 1870-ih bio je članom Vijeća uglednih mještana koje je imalo zadaću skrbiti o dolasku i plaćanju prvog luškog liječnika. U luškoj buni zbog liječnika nije stajao po strani i aktivno je djelovao u grupi vijećnika koja je nagovarala župnika i glavara da popusti zahtjevima dr. Antuna Dojmija i luških masa. Početkom kolovoza 1879. bit će jedan od uhićenika, sproveden u tamnicu Okružnog suda u Dubrovniku, no na kraju nije bio osuđen (Barčot 2021: 22-27). Bio je jedan od izbornika Seoskog zbora u Veloj Luci koji je 1893. donio odluku o odcjepljenju od Blata. Franko Šabo je u sastavu tog zbora bio jedan od rijetkih pismenih ljudi, koji se nije potpisao križem (Maričić 2010: 94-95). Sve to govori o čovjeku koji je imao nešto šire vidike u tadašnjoj težačkoj i ribarskoj Luci te je bio svjestan potrebe obrazovanja kao preduvjeta osobnog i općeg napretka; odnosno o obitelji koja je mogla omogućiti najstarijem sinu akademski iskorak.

U braku Franka Šaba Cule i Marije Bačić, rodom iz Blata, rodilo se šestoro djece. To su bili sinovi Franko, Antun i Ivan, koji se rodio 29.1.1872. Kćerka Marija udat će se za Antuna Žuvelu, Frana za Nikolu Tabaina, a Jaka za Kuzmu Miroševića.

Danas se u Veloj Luci više ne koristi nadimak Šabo, već proizašli nadimci: Šantre, Mul i Meho.⁴

Angažirani student s misijom osvještavanja hrvatstva u Dalmaciji

Može se pretpostaviti da je osnovnu školu završio u Veloj Luci (nažalost nema sačuvanih matičnih zapisa škole iz 1880-ih), a zna se da je poslije prešao

³ HR-DADU-SCKL-157. Kotarski sud u Blatu. Ostavine br. 133/1877, Inventar imovine Ivana Žuvela (1877).

⁴ Arhiv Župnog ureda sv. Josipa - Vela Luka, Stanje duša III, br. 117-118, 187, 198, 204, 218 i 223.

u Split gdje je završio gimnaziju. Po njezinom završetku 1891. upisao je pravo na Juridičkom fakultetu Hrvatskog sveučilišta Franje Josipa I. u Zagrebu. Odslušao je ukupno četiri semestra u zgradi u kojoj i danas fakultet djeluje, a svaki taj semestar boravio je na drugoj adresi (Preradovićeve 6, Ilica 54, Prilaz 38 i Marovska 28).⁵ Drugih podataka o njegovom studiranju nemamo, iako se može pretpostaviti da je bio uzoran i da je redovno polagao ispite. Nije bio samo posvećen redovnom studiranju i izvršavanju studentskih usluga, bio je i iznimno društveno angažirani student.

Na glavnoj skupštini „Društva u potporu ubogih dalmatinskih sveučilišnih gjaka u Zagrebu“ upravo je Ivan Žuvela izabran za predsjednika.⁶ Iz proglasa koje je ovo društvo, na čelu sa Žuvelom, uputilo javnosti, jasno se razaznaje i njegova vlastita misija. Naime, društvo je tada ponovilo poziv da se đaci iz Dalmacije upisuju na sveučilište u hrvatsku prijestolnicu Zagreb, kao i da svi koji to mogu pomažu financijskim sredstvima „uboge i vrijedne djake iz Dalmacije“.⁷ Dakako, ovo društvo nije bilo isključivo karitativna ustanova. Jasna je njegova politička dimenzija i djelovanje u smjeru ujedinjenja hrvatskih zemalja. A Žuvela nije tek član, suučesnik, on je predvodnik tog procesa u studentskom kontekstu.

Upravo u to vrijeme u Dalmaciji se zbiva raslojavanje hrvatske političke scene. Javljaju se pojedine pravaške grupacije kao opozicija vladajućoj Narodnoj hrvatskoj stranci, njezinom oportunističkom djelovanju i neuspješnom rješavanju vitalnih potreba Dalmacije. Jedna od njih je bilo bezuvjetno ujedinjenje s Hrvatskom (Vranješ Šoljan 2021: 285-287, 339-340). Utoliko se čini da je Žuvela djelovao na pozicijama pravaštva u Dalmaciji s početka 1890-ih.

Rukopis „Narodne pjesme junačke i žetelačke“

Jedini je to poznati njegov tekst koji je napisao 1892. Poslao ga je upravi Matice hrvatske za njihov zbornik narodnih pjesama i imao je samo jedan preduvjet za prikupljene pjesme: „da se izdadu i uredi u hrvatskom duhu i za

⁵ HR-HDA-501. Pravni fakultet, Imenik redoviti slušača kraljevskog sveučilišta Franje Josipa I u Zagrebu, šk. god. 1891/1892 i 1892./1893, knj. br. 31-32. (Zahvaljujem se na susretljivosti Tihani Luetić koja mi je ustupila presliku izvora!)

⁶ „Na glavnoj je skupštini“. *Crvena Hrvatska* 45 (12.11.1892.), str. 3.

⁷ „Prijateljima učeće mladeži!“ *Crvena Hrvatska* 48 (3.12.1892.), str. 3.

narod“.⁸ Zapisivao je, kako i sam ističe, da se ne izgubi usmena kultura, a time ni specifična obilježja hrvatskog naroda. Kao vatreni zagovornik sjedinjenja Dalmacije s Hrvatskom, i u ovom je rukopisu imao pred sobom taj politički imperativ. Istaknut će kako je „čudo“ da se junačka narodna pjesma uopće sačuvala na otoku koji je „odtrgnut od pravog života narodnoga, odvojen od narodnih običaja, svetkovina, odvojen od narodnih saborova gdje se pjesma i širi“,⁹ i time očito aludirajući ne samo na geografsku izoliranost. A politički kontekst tog vremena u Dalmaciji bilo je već spomenuto rastuće nezadovoljstvo prema oportunističkom djelovanju Hrvatske narodne stranke (u odnosu prema austrijskom državnom aparatu) i okupljanje nezadovoljnika koji su odlučnije zahtijevali ujedinjenje.

Matica hrvatska je tih godina radila na pripremi edicije „Hrvatske narodne pjesme“. Prva knjiga „Odio prvi. Junačke pjesme“ izdana je tek 1896., no ni u njoj niti u sljedećim knjigama ove edicije neće biti Žuvelinih pjesama. Njegovo djelo nastalo je u kontekstu procesa stvaranja 'narodoznanstva' kod Hrvata. Svoje početke bilježi ono još u ilirskom pokretu, u prvoj polovici 19. st. kada se javila snažna želja da se istraživanjem narodne kulture oblikuje vlastita nacionalna kultura i oslobodi utjecaja višestoljetne tuđinske vlasti. No, konkretnije aktivnosti uslijedile su na kraju 19. st. s formiranjem Odbora za sabiranje spomenika tradicionalne literature Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti (1888.) i tiskom već spomenutog zbornika Matice hrvatske. Poslije će se pokrenuti i Zbornik za narodni život i običaje Južnih Slavena (1896.), a Antun Radić će sastaviti i Osnovu za sabiranje građe o narodnom životu s upitnicom (1897.) (Zebec 2020: 209-211). Dakle, Žuvelin je rukopis nastao u počecima tog procesa i poslije rukopisa Balda Glavića koji je za svojeg župnikovanja u Blatu 1873.-1881. bilježio narodne pjesme s otoka Korčule, najstariji je takav rukopis vezan uz otok Korčulu i nastao na njemu.

U Veloj Luci je zabilježio ukupno deset pjesama, napisao im uvod („Pripomenak“) i tumač nepoznatih riječi. Pjesme su sljedeće (s osnovnim informacijama i kratkim sadržajem):

1. „Piše knjigu Zlatarić Ivane“

Dvadeset i sedam stihova u desetercu koji su se pjevali i pri žetvi. Zlatar Zlatarić Ivan traži od tkalje Zelenčića sele da mu istka bijelu košulju, zelenu dolamu i maramu, a ona od njega da joj iskuje tkalački stan od

⁸ HAZU – Arhiv Odsjeka za etnologiju. Rukopisna kolekcija usmenih pjesama. Rukopis Ivana Žuvele „Narodne pjesme junačke i žetelačke“, MH 65, 1892., str. 1.

⁹ Isto.

- zlata. Kazivačica Frana Žuvela rođ. Cetinić.
2. „Konja igra mladi Marijane“
Sedamdeset i pet stihova u desetercu o uspješnom bijegu mladog Marijana (nećaka Kraljevića Marka?) iz turskog carskog dvora, uz pomoć vile posestrime. Kazivačica Marija Oreb
  3. „Kad se ženi Rade Deli Rade“
Sto dvadeset stihova u desetercu o nerealiziranom vjenčanju Rade – Radula i Barbare divojke iz kuće Cmijanića. Nakon što je zaručio i prstenovao, prošla je godina dana da joj nije došao. Barbara se preobukla u muškarca, junaka i posjetila Radula u njegovom dvoru. Proveli su noć zajedno, ali on je nije ni pokušao poljubiti. Na kraju je pobjegla iz njegova dvora. Kazivač Ivan Žuvela Treće
  4. „Gre na vodu devet Senjkinjica“
Pedeset i šest stihova u desetercu. Senjkinjice pozivaju sestru Mirkovića da s njima ide po vodu jer ju je u Senju ponestalo. U zelenoj gori je na prevaru uhvati Mate Senjanin, koji je prije nije bio uspio isprostiti, oblubi je i ostavi uciviljenu. Kazivač Ivan Žuvela Treće
  5. „S Turcima se Rade obložio“
Sto sedamnaest stihova u desetercu o još jednoj zgodi junaka Rade – Radula. Ovog puta se Rade okladi s Turcima da će u jedan dan doći od Mostara do Herceg Novog i natrag na svojem konju, i to uz svoju vjerenicu Jelu i konja Vilu. Upravo zahvaljujući njima okladu je dobio, a s njom i pola grada Mostara i najljepšu Mostarku divojku. Kazivačica Marija Oreb
  6. „Car sileni bilu knjigu piše“
Sto osam stihova u desetercu o hvatanju junaka Zule u Krajini. Turski car je naumio uhvatiti jednog od junaka Krajine, ili spomenutog Zulu ili Ibrajima. Paša od Lišića ga je savjetovao da prevari Zulu s tobožnjim pismom od njegove vjerenice iz Pojiša. Careve sluge uhvate Zulu, ali ga Ibrajim ipak spasi. Svi Turci koji su sudjelovali u potjeri, završili su u tamnici te su im izvadili oči. Kazivačica Marija Oreb
  7. „Litos nam se rodila šenica“
Četrdeset sedam stihova u desetercu. Pšenicu žanje devetero djevojaka

i Tudorova sele koja je zabrinuta jer nije vidjela svoje čedo devet dana. Tudorova juba saznaje u žetvi da je njegova sestra začela sa čobaninom i rodila čedo te mu to i dojavljuje. Na tu vijest Tudor odmah odjaše u goru tražeći sestrično čedo i pronađe ga u kori jelina stabla. Odsječe mu glavu i odnese je sestri za jabuku, a ona ga proklinje i ispusti dušu. Kazivačica Jera Mirošević

8. „Litos nam se rodila šenica“
Četrdeset devet stihova u desetercu. Pšenicu žanje devet djevojaka i Ivanova sele. K njima dolazi Novak gospodar s namjerom da oblubi Ivanovu selu. Kada je to ona dočula, odlazi svojoj kući. Kazivačica Jera Mirošević
9. „Litos nam se rodila šenica“
Deset stihova u desetercu. Zaziv dobrih želja gospodaru (Ivanu Viliću¹⁰), ali i molba za darivanjem žetvene povorke. Kazivačica Jera Mirošević
10. „Kad je vedro sunce zapadalo“
Četrdeset pet stihova u desetercu o mukama mrtvog Selima. Razgovara mrtav Selim sa svojom majkom i tuži joj se da ga proganjaju kletve djevojke koju je ljubio. Moli je da spoji njegovu nesuđenu ženu s njegovim pobrom.¹¹ Kazivačica Jera Mirošević.

Sve su to pjesme u desetercu, a devet njih pripada korpusu južnoslavenske narodne epike. No, donekle su prilagođene lokalnom dijalektu. Jedna pjesma se izdvaja po kratkoći, formi i autentičnosti, ne samo zbog spomena konkretnog luškog nadimka obitelji Žuvela (Vilić), već i zato što je izvjesno bila slavljenička i čestitarska formula žetelačkog rituala na zapadnom dijelu otoka Korčule. Ona ne prepričava priču kao ostale, već je izravni zaziv za plodnu godinu i za čašćenjem čestitara (čašom vina).

Za većinu pjesama Žuvela je sa strane zabilježio tumačenje lokalizama, dok je za tri žetelačke pjesme dao obimnije napomene, opisujući žetveni običaj pletenja lutke zvane „kosa“, žetvenu povorku do kuće gospodara i način

¹⁰ Da je riječ o prigodno izmišljenom imenu, svjedoči činjenica da se upravo te 1892. rodio prvi Ivan u obitelji Žuvela Vilić; Arhiv Župnog ureda sv. Josipa u Veloj Luci, Stanje duša župe Vela Luka 18.-20. st (kompilacija don Iva Oreba), rodoslovno stablo obitelji Žuvela (II.); Stanje duša III, br. 133-135.

¹¹ Dužu i cjelovitiju varijantu, u kojoj majka neuspješno pokušava ispuniti želju sina (u ovoj verziji po imenu Selin) i na kraju umire, objavio je Baldo Glavić po kazivanju 25-godišnje Jakice Tomašić iz Smokvice, a pod nazivom „Selin i njegova majka“. Uspoređujući stihove vide se neke manje razlike (Selin / Selim, žute naranče / guste naranče, mornari koji ukapaju...), a „pobro“ je imenovan kao Kraljević Marko (Andrić 1909: 152-157).

pjevanja žetelačkih pjesama. Sam će primijetiti da je možda „preveć tumača i opažaja dodao“, no upravo je tako detaljnije rastumačio spomenute običaje. Sam je u uvodu istaknuo četiri žetelačke pjesme i njihovu važnost „za razne običaje i zgoda pri žetvi, te je čudo da su sačuvale svoj oblik, pošto nestaje sve više takih običaja u narodu“. ¹² Dakle, Žuvela uočava mijene u životu naroda (Velolučana) i dekonstrukciju tih običaja.

Njegov jedini muški kazivač Ivan Žuvela Treće, inače prvi rođak oca mu Franka, bio je te 1892. godine 57-godišnjak. Kazivačica Frana Žuvela mogla bi biti kćerka Marka Cetinića Mingota i žena Nikole Žuvele Medeta, rođena 1842., ¹³ dok je Marija Oreb najvjerojatnije tadašnja primalja Vele Luke. U godini stvaranja Žuvelinog rukopisa imala je 59 godina te se udavala za njegovog oca (bila mu je treća žena). ¹⁴ Prema Žuvelinom zapisu dalo bi se s velikom vjerojatnošću pretpostaviti kako je kazivačica Jera Mirošević bila i aktivna učesnica žetelačkih običaja jer mu ih uz stihove i detaljno objašnjava. S obzirom da bi ona mogla biti šogorica Ivana Žuvele, udana za brata mu Frana, koja je te 1892. imala tek 23 godine, ¹⁵ moglo bi se izvući zaključak da su žetveni običaji krajem 19. st. još uvijek bili donekle živi. Dakako, pod uvjetom da je to zaista bila ona. Važnost zabilježenih žetelačkih stihova leži i u brojnim mitološkim detaljima, koji zapadni dio otoka Korčule povezuje sa širim slavenskim prostorima.

Žuvela bilježi da uz specifične pjesme koje se pjevaju za vrijeme žetve, postoje i one koje se izvode za vrijeme košnje trave, za branja „lišća voćnoga“, za branja maslina, za „takanja“ maslina i za „očinjanja“ odnosno tještenja maslina. ¹⁶ Raznovrsnost ovih pjesama vezanih uz maslinarstvo, svjedoči sve važnijem značaju ove poljodjelske grane krajem 19. st., ali i općenito bogatstvu duha tadašnje usmene kulture. Nažalost, takve pjesme nisu zabilježene i nisu nam poznate. Žuvela je zapisao i kako tada, krajem 19. st., ima „veoma mnogo ženskih novih pjesama“, no da one po njegovom mišljenju „zaostaju za starim čisto narodnim i oblikom i jezgrom“. Po njemu su te nove pjesme i izgubile „obilježje narodne pjesme“, no i njih bi „samo nekolicina“ odabrao i zabilježio jer bi i one „vriedile nešto“. Čini se da je Žuvela zaista uhvatio to

¹² HAZU – Arhiv Odsjeka za etnologiju. Rukopisna kolekcija usmenih pjesama. Rukopis Ivana Žuvele „Narodne pjesme junačke i žetelačke“, MH 65, 1892., str. 1

¹³ Arhiv Župnog ureda sv. Josipa - Vela Luka, Stanje duša III, br. 120.

¹⁴ Marija Oreb Mingurin pk. Franja (1833.-1898.), udala se 19.1.1892. za Franu Žuvelu Šabota; Isto, br. 117.

¹⁵ Isto. Ime Jera je iznimno rijetko u obitelji Mirošević i pretraživanje stanja duša župe Vela Luka za to vrijeme početka 1890-ih nije ponudilo drugi mogući rezultat.

¹⁶ HAZU – Arhiv Odsjeka za etnologiju. Rukopisna kolekcija usmenih pjesama. Rukopis Ivana Žuvele „Narodne pjesme junačke i žetelačke“, MH 65, 1892., str. 18.

vrijeme promjene, istiskivanja starog obrasca izražavanja. Vidljiv nam je on i u običaju božićno-novogodišnjih ophoda po kućama jer se upravo u to doba može smjestiti napuštanje „starog veseljanja“ i širenje „novog veseljanja“ u Blatu i na zapadnom dijelu otoka Korčule. A to je značilo promjenu i melodije i stihova, osuvremenjenih i stilom i jezikom.

Žuvela nije bio slučajni etnograf, kako bi se moglo pretpostaviti, i prema njegovoj dobi i prema njegovoj struci. I čini se da njegove riječi u uvodu rukopisa kako će nastaviti zapisivati narodne pjesme kad mu „doteče vremena“, nisu bile tek tako izrečene. Njegova osnovna preokupacija u to vrijeme bio je studij i polaganje ispita, a istovremeno je bio i društveno angažiran u već spomenutom studentskom udruženju. No, i usprkos tome, on je imao potrebu bilježiti narodnu stvarnost oko sebe i vjerujem da bi to i nastavio da ga bolest 1893., a ubrzo i smrt, nije u tome spriječila.

Prerana smrt

Imao je tek 22 godine kada se njegov život priveo kraju. Razbolio se od tuberkuloze, bolesti koja je harala u 19. st. i odnijela toliko mladih života. Žuvela je završio u dubrovačkoj bolnici, no nije mu bilo spasa. Preminuo je 18. studenog 1893. ¹⁷, na početku nove akademske godine, njegove nesuđene treće. Ukopan je na groblju sv. Križa u Dubrovniku. ¹⁸

Iako je imao namjeru i dalje bilježiti narodne pjesme, pokazat će se da je ovaj njegov rukopis bio i svojevrsni testament. U uvodu je naznačio da zapisuje jer osjeća da bi ti zapisi mogli biti od koristi i pomoći narodu, i zaista, njegov je rukopis neobično dragocjen dokument teško dohvatljivih vremena, svjedočanstvo mijena, ali i naših korijena. Upravo onako kako je i on sam pretpostavio.

IZVORI

Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti – Odsjek za etnologiju

Zbirka Matica hrvatska

Hrvatski državni arhiv u Zagrebu

501. Pravni fakultet

¹⁷ HR-DADU-SCKL-157. Kotarski sud u Blatu. Ostavine, br. 35/1894, List pripoznaje smrti Pokrajinske bolnice u Dubrovniku (18.11.1893.)

¹⁸ Matica mrtvih župe Vela Luka, 18.11.1893., br. 50. URL: <https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:3QSQ-G99F-9S8Y?i=191&wc=9R26-4WR%3A391644801%2C392171001%2C392171301&cc=2040054> (kolovoz 2023.)

IVAN ŽUVELA ŠABO AND HIS ETHNOGRAPHIC RECORD FROM 1892

ABSTRACT

This text reveals the identity of the hitherto unknown author one of the oldest known ethnographic record from the island of Korčula. The manuscript titled “Narodne pjesme junačke i žetelačke” (Folk Songs of Heroes and Harvesters) dates back to 1892 and is preserved in the Archive of the Ethnology Division at the Croatian Academy of Sciences and Arts in Zagreb. Although the author of the manuscript is signed as “Ivan Žuvela, legal scholar,” his precise identification has remained elusive, with incorrect assumptions and even speculation about a possible pseudonym. Through research of available sources and newspaper records, it has now been conclusively determined that the author is indeed Ivan Žuvela from Vela Luka, a member of the Šabo family, and a law student who passed away at the age of 23, just a year after creating this manuscript. In addition to introducing the author, this text provides a detailed exploration of the manuscript and its exceptional significance for studying the everyday life of the past, particularly the harvesting customs on the western part of the island of Korčula.

KEY WORDS: *Ivan Žuvela Šabo, Vela Luka, ethnography, folk songs of heroes and harvesters, 19th century*